

| ВІД НАПН УКРАЇНИ

Батьки й діти: тепло сімейних традицій

АВТОР

Людмила Токарева, молодший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

З прадавніх часів сім'я розглядається як необхідна умова людського існування. У сім'ї дитина формується, розвивається, виховується, набуває різних соціальних умінь. Батьки є першими провідниками у цей широкий, різнобарвний і різноманітний світ буття, завдяки їм дитина підхоплює і усотує все: слово, усмішку, погляд, жести близьких людей, їх поведінку, манеру спілкування, зрештою сімейні цінності. Саме у родинному колі завдяки бесідам та взаєминам з рідними, сімейним звичаям і традиціям вона починає належним чином взаємодіяти зі світом, пізнавати сутність

таких моральних понять, як добро і зло, гарне і погане тощо. Саме тому сім'я відповідальна перед майбутнім за те, якими виховає своїх дітей, якими духовними, моральними цінностями і нормами озброїть їх для подальшого життя.

Іноді дорослі не вважають за потрібне звертати увагу на різні сімейні взаємини, стосунки, дії, «дрібниці», що створюють душевний настрій у сім'ї. Так, наприклад, дорослі зовсім не вважають за потрібне дарувати один одному усмішки (просто так!), не завжди сприймають гумор, жарти, витівки, не беручи їх на озброєння у своїх взаєминах. Тому окреслимо деякі орієнтири для дорослих зі створення у сім'ї особливих тра-

дицій, завдяки яким сім'я стане дійсно щасливою.

Сучасні батьки недооцінюють виховного значення та впливу сімейних традицій, не виявляють турботи про їх створення. У житті кожної родини є події, які традиційно відзначають як родинні свята: дні народження, день ангела, річниця різних сімейних дат та багато різних суспільних свят, шанованих сім'єю.

Приймаючи посильну участь нарівні з дорослими у підготовці та проведенні традиційних сімейних свят, діти прилучаються до культури проведення дозвілля, до культури відзначення свят, що, у свою чергу, сприяє розвитку культури спілкування, проявляється в любові і

вдячності до ближнього. Так, наприклад, допомагаючи батькам приймати гостей, дитина пізнає закони гостинності, вчиться підтримувати бесіду, бути ввічливою і завбачливою, правильно вести себе за столом та багато іншого. Діти з радістю відгукуються на допомогу, прибирають і прикрашають квартиру, допомагають батькам у приготуванні їжі, придумують разом з дорослими, чим розважити гостей, допомагають у сервіруванні столу, готують близьким подарунки, зроблені власноруч, пишуть або малюють вітальні листівки і т. ін. Дошкільникам уже під силу разом з батьками завчасно придумати ігри та змагання, які можна провести на сімейному святі, підготувати номери виступів. А сама підготовка до свята — слухний для батьків момент з'ясувати, що дитині знайомо і відомо, а що ні, і це дає можливість розширити коло знань дитини разом з дорослим. І якщо діти раніше чогось не знали, не вміли, то це можна надолужити, готуючись до свята. Дорослим треба усвідомити, що підготовка до свята може стати особливим сімейним ритуалом, який згуртує родину, зробить її щасливішою.

Особливістю дитячого свята та загалом будь-якого свята для дитини є чекання. Свято для дитини починається з чекання, і воно має стати для дитини найрадіснішою підготовкою до знаменного дня.

Родинні традиції дарують дитині досвід, що є не тільки її особисті свята, а й мамині, татові, і це дає змогу спрямовувати дитину на творення радості для інших. Як важливо навчити дитину поділяти радість іншого! Сімейні радощі і негоди якраз і навчають бути не лише споживачами радощів, але і творцями. Дитину треба навчити змалку щось віддавати своїм близьким і рідним — матеріальні або нематеріальні цінності. Причому більше нематеріального — тепло власних почуттів, щедрість власного серця, свою любов.

Особливістю сімейних традицій можуть стати спільні сімейні справи, які згуртовують

близьких людей, батьків і дітей разом. Спільні справи допоможуть дитині почуватися значимою і важливою для дорослих, а також допоможуть створити і закріпити хороші взаємини між дорослими і дітьми. Спільна робота дорослого і дитини має бути цікавою, особливою, такою, яку дитина запам'ятає надовго. І дуже важливо намагатися віднайти щось особливе в самих буденних речах.

Діти у сучасній родині гостро відчують брак спілкування. А спілкування, як ми знаємо, процес двосторонній, важливий як для дитини, так і для дорослого задля обміну духовними цінностями.

Батькам важливо усвідомити, що ранок і вечірній час, коли дитина прокидається і лягає спати, дуже важливі для психічного стану дитини. І тут у кожній родині можуть бути свої ритуали і традиції. Так, зранку дитині потрібен поштовх — позитивна енергія, позитивний настрій на цілий день, яким її заряджає мама. Тому вранці краще підняти дитину на 10—15 хвилин раніше, щоб і мама, і малюк змогли без поспіху зібратися у дитячий садочок чи школу, насолодитися поцілунками і ніжними словами, маленькою «секретною» бесідою «про дитяче».

Вечір теж особлива пора для малюка. Він цілий день не бачив батьків, скучив, тому він прагне уваги. Адже цілий день мама дитини не бачила, не торкалась, не обнімала, не цілувала, не пестила і не гралася з нею — і дитині хочеться звернути на себе увагу, аби батьки заповнили цю прогалину — поцілували, пограли, почитали, розповіли щось на ніч, заспівали улюблену пісню. І це може для будь-якої родини стати традицією, що допомагатиме підтримувати емоційний баланс дитини.

Природним є те, що члени родини найбільш активно спілкуються в часи дозвілля. Спільне дозвілля в колі родини як традиція — це особлива емоційна атмосфера спілкування близьких і рідних. Дякуючи організованому сімейному дозвіллю, в домі встановлюється спри-

ятливий психологічний клімат, збагачується духовний світ, формуються естетичні почуття, стимулюється розвиток здібностей, інтелекту, активізується пізнавальна і трудова діяльність дитини. Традиція спланованого дозвілля дає можливість разом з дітьми займатися спортом, малюванням, колекціонуванням, комп'ютерними іграми, майструванням моделей, поробками з природного матеріалу, суспільно корисною працею, читанням цікавих книжок, переглядом мультфільмів, відвідуванням театрів, музеїв, виставкових залів, турпоходи і прогулянки всією родинною на природу тощо.

Читання вголос дітям книг та дитячих журналів в години дозвілля посідає чільне місце серед чудових сімейних традицій. Проте треба мати на увазі, що усвідомлення цінностей відбувається не в процесі читання, а у результаті обговорення прочитаного, наведенні прикладів із прочитаних книг і у життєвих ситуаціях.

Враховуючи, що провідною для дошкільного віку є ігрова діяльність, дитячі ігри можуть стати також сімейною традицією у колі сім'ї. Будь-яке свято, будь-яке дозвілля можуть супроводжувати різні види ігор, у яких беруть участь не лише діти, але й дорослі. Ігри з дітьми є обов'язковим компонентом щасливого, життєрадісного дитинства, створювати і організовувати яке є одним із головних обов'язків дорослих. Під час ігор з дітьми дорослий має повністю належати дитині, відклавши на цей час свої важливі дорослі справи, бо що може бути важливішим за щасливе дитинство!

Дитині вкрай необхідна людина, яка уміє і порадити разом із нею, і посумувати. Така увага окрилює дитину і вона спішить до дорослого, щоб поділитися своїми враженнями, щоб ще і ще раз пережити позитивні емоції, або розрадити своє «горе».

Традиції можуть бути самими звичайними, але саме вони зроблять кожную сім'ю особливою і незвичайною. У кожній буде своя родзинка.